

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ОГІЄНКА
ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ НАПН УКРАЇНИ**

Збірник наукових праць

**Педагогічна освіта:
теорія і практика**

Випуск 7

**м. Кам'янець-Подільський
2011**

УДК 371 (082)
ББК 74я43
П-24

Редакційна колегія:

Байбара Т.М., кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, завідувач лабораторії початкової освіти Інституту педагогіки НАПН України;

Вашуленко М.С., дійсний член НАПН України, доктор педагогічних наук, професор, головний науковий співробітник Інституту педагогіки НАПН України;

Головко М.В., кандидат педагогічних наук, провідний науковий співробітник Інституту педагогіки НАПН України;

Дічек Н.П., доктор педагогічних наук, професор, завідувач лабораторії історії педагогіки Інституту педагогіки НАПН України;

Каньоса П.С., кандидат філологічних наук, професор, декан педагогічного факультету Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (головний редактор);

Карпалюк В.С., кандидат філологічних наук, професор, завідувач кафедри мовознавчих дисциплін Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка;

Кеба О.В., доктор філологічних наук, професор, проректор з наукової роботи Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка;

Конет І.М., доктор фізико-математичних наук, професор, начальник науково-дослідного сектору Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка;

Мадзігон В.М., дійсний член НАПН України, доктор педагогічних наук, професор, директор Інституту педагогіки НАПН України;

Миронова С.І., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки і методик дошкільної та початкової освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка;

Печенюк М.А., кандидат педагогічних наук, професор, заступник декана з наукової роботи педагогічного факультету Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (відповідальний секретар);

Попова Л.Б., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки і методик дошкільної та початкової освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (заступник головного редактора);

Топузов О.М., доктор педагогічних наук, професор, заступник директора Інституту педагогіки з наукової роботи НАПН України;

Уреу Н.О., доктор мистецтвознавства, професор, завідувач кафедри образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва та реставрації творів мистецтва Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Рекомендовано вченою радою Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (протокол № 4 від 31.03.2011 р.)

Рекомендовано вченою радою Інституту педагогіки НАПН України (протокол № 5 від 28.04.2011 р.)

Збірник наукових праць включено до Переліку наукових фахових видань України з педагогічних наук (Постанова Президії ВАК України від 26.05.2010р. №1-05/4)

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації Серія КВ № 15071-3643Р "Збірник наукових праць "Педагогічна освіта: теорія і практика" 24.04.2009р.

Збірник наукових праць "Педагогічна освіта: теорія і практика". — Випуск 7 — П-24 Кам'янець-Подільський: Видавець ПП Зволейко Д.Г., 2011. — 336 с.

У науковому збірнику представлено статті сучасних досліджень у галузі вищої освіти, старшої, основної, початкової школи та дошкілля.

Для науковців, учителів, студентів.

УДК 371 (082)
ББК 74я43

© Автори статей, 2011
© Видавець ПП Зволейко Д.Г.,
оформлення, обкладинка, макет, 2011

ЗМІСТ
РОЗДІЛ 1. ПЕДАГОГІКА

<i>Байда Ю.М.</i> КРИТЕРІЇ ЯКОСТІ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ (ДОСВІД США).....	8
<i>Бахмат Н.В.</i> ПЕДАГОГІЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ЯК СКЛАДОВА ФАХОВОЇ ГОТОВНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ.....	14
<i>Берека В.Є.</i> ПОГЛЯДИ М.М.ДАРМАНСЬКОГО НА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ПРОБЛЕМИ СТУПЕНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІВ ПОЧАТКОВОЇ ЛАНКИ ОСВІТИ.....	20
<i>Богдановська Л.П.</i> ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ПРОГРАМНИХ ТА МЕРЕЖЕВИХ ЗАСОБІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ.....	25
<i>Брежнєва С.Б.</i> ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНА ДУМКА ПРО ГУМАНІСТИЧНИЙ ПІДХІД ДО ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ ШКІЛЬНОГО ВІКУ	31
<i>Бургун І. В.</i> МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ КОМПЕТЕНТНОЇ ОСОБИСТОСТІ.....	35
<i>Воробйова К.Д.</i> МЕТОДИЧНЕ ПРОЕКТУВАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ СТОХАСТИКИ НА ШКІЛЬНЕ НАВЧАННЯ	41
<i>Гаврилук Ж.М.</i> МЕТОДИКА РЕАЛІЗАЦІЇ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОГО ЗМІСТУ ШКІЛЬНОГО КУРСУ ВІТЧИЗНЯНОЇ ІСТОРІЇ.....	46
<i>Гладуш В.А.</i> ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ ДЕФЕКТОЛОГІВ НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.....	51
<i>Карнаухова А.В.</i> ФІЛОСОФСЬКІ ВИМІРИ КРАСИ ЛЮДСЬКОГО ВЧИНКУ	58
<i>Коваленко О.В.</i> ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ ДІТЕЙ ДО НАВЧАННЯ В ШКОЛІ ЯК ПРОБЛЕМА	63
<i>Ковальчук Г.П.</i> ДОСВІД І УРОКИ ТРУДОВОГО ТА ПОЛІТЕХНІЧНОГО НАВЧАННЯ У ФАБРИЧНО-ЗАВОДСЬКИХ СЕМИРІЧКАХ УКРАЇНИ (1925-1934 РР.).....	67
<i>Конькова Т.І.</i> УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ДО РОБОТИ В РЕЖИМІ ІННОВАЦІЙНОЇ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	74
<i>Котова С. А.</i> СОВРЕМЕННЫЕ ПРОТИВОРЕЧИЯ СИСТЕМЫ НАЧАЛЬНОГО ШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В РОССИИ.....	78

6. Фоменко А.В. Комп'ютер як засіб організації навчально-пізнавальної діяльності учнів на уроках історії (на матеріалах курсу стародавнього світу): Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.02 [Електронний ресурс] / А.В. Фоменко; Нац. пед. ун-т ім. М.П.Драгоманова. — К., 2003. — 20 с.
7. Чайковська О.А. Інноваційні інформаційні технології в освіті [Електронний ресурс] / О.А. Чайковська // Библиотеки и ассоциации в меняющемся мире: новые технологии и новые формы сотрудничества: 8-я Междунар. конф. "Крым 2001": Материалы конф. — М., 2001. — Т. 3 — С. 1130-1133.
8. Чубур Н.В. Методичні засади особистісно-орієнтованого навчання старшокласників на уроках історії: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.02 [Електронний ресурс] / Н.В. Чубур; Нац. пед. ун-т ім. М.П.Драгоманова. — К., 2004. — 18 с.
9. Юрчук О.Д. Дослідження окремих аспектів розвитку пізнавальної активності студентів [Електронний ресурс] / О.Д. Юрчук // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. — 2006. — № 3. — С. 122-125.

The article discusses the possibility of using information and communication software tools to solve activation problems of student's cognitive activity.

Key words: *software tools, information and communication technologies, cognitive activity.*

УДК: 37.017.924(091):371.036

Брежнєва С.Б.

ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНА ДУМКА ПРО ГУМАНІСТИЧНИЙ ПІДХІД ДО ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ ШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті простежується розвиток історико-педагогічної думки щодо гуманістичного підходу до естетичного виховання учнів шкільного віку. Розкриваються основні принципи гуманізації навчально-виховного процесу.

Ключові слова: *гуманізація, особистість, індивідуальність, саморозкриття, самореалізація, естетичне виховання.*

Проблема естетичного розвитку людини, особливо дитини, завжди була актуальною. Але, на нашу думку, без гуманізації навчально-виховного процесу вирішити цю проблему неможливо. Основним підґрунтям гуманізації цього процесу є концепція цінності людської особистості, яка передбачає орієнтацію на самоцінність особистості школяра, його внутрішньої потенції і саморозвитку. Це особливо важливо в сучасних умовах, спрямованих на розвиток таких особистісних якостей, як самостійність, усвідомлення своїх можливостей, прагнення до всебічного саморозкриття і самореалізації. Реалізація цього процесу має ґрунтуватися на таких положеннях і принципах:

- індивідуальний підхід, неповторність вихованця;
- неприпустимість насильства над дитиною; визнання за учнем права бути суб'єктом власної активності, носієм волі, суб'єктом виховного процесу;
- систематична турбота педагогічного колективу про розвиток особистості дитини, формування її самосвідомості;
- допомога учням в усвідомленні своїх можливостей та визначенні свого місця в суспільстві;
- гуманне ставлення вчителя до своїх вихованців, позитивна внутрішня установка педагога на усвідомлення поваги до дитини, постійної турбота про розвиток її індивідуальності;

- чесність, щирість педагога у взаєминах з учнями як необхідна умова гуманізації навчально-виховного процесу;
- демократизація управління системною освітою з метою гуманізації стосунків між учнями, педагогами та керівним складом школи.

Виклад основного матеріалу. Перелічені принципи отримали обґрунтування в працях таких видатних гуманістів та педагогів Сократ, Квінтіліан, Й.Г.Песталоцці, Я.А.Коменський, Л.М.Толстой, Г.С.Сковорода, В.О.Сухомлинський, К.Д.Ушинський, Б.Л.Яворський та інших.

Так, перший приклад прагнення до гуманізації процесу освіти ми знаходимо у філософській та педагогічній спадщині видатного мислителя античності Сократа. Сутність його педагогічної системи полягає у проведенні вільних бесід вчителя з учнями (сократівський метод). У процесі цих бесід він намагався спрямувати думки учнів до вірних висновків. Сократ підкреслював необхідність рівноправності учителя та учнів у процесі навчання, з метою створення оптимальних умов для їх розвитку.

Послідовником гуманістичних ідей Сократа був видатний римський педагог першого-другого століття Квінтіліан. Для розвитку самостійного мислення учнів необхідно, на думку Квінтіліана, здійснювати індивідуальний підхід до учнів. З метою уникнення перевтоми необхідно чергувати заняття з відпочинком. Він негативно відносився до тілесних покарань. Квінтіліан підкреслював необхідність ставитися до учнів як батьки до дітей. Є підстави зробити висновок, що філософська і педагогічна спадщина Сократа і Квінтіліана стала важливим джерелом гуманістичної педагогіки.

В епоху Середньовіччя провідне місце в системі освіти займав авторитарно-імперативний метод викладання. І тільки в епоху Відродження посилюється інтерес до спадщини Сократа та Квінтіліана.

Вагомий внесок в гуманізацію освіти зробив видатний чеський педагог Я.А.Коменський. Свої основні ідеї він виклав у праці “Велика дидактика”, яка отримала світове визнання. Його ідеї цілком співзвучні з гуманістичними поглядами вчених античності, і передусім Сократа та Квінтіліана. Педагогічна концепція Коменського несе відбиток його особистості. Як християнський педагог-гуманіст, він вбачав розвиток та саморозвиток людини основною метою її існування. Пізнання людиною світу, її розвиток має своїм підґрунтям спілкування з Богом. Праця Я.А.Коменського сповнена віри в творчі можливості людини. Однією з провідних ідей “Великої дидактики” є пансофізм, який передбачає врахування всієї сукупності наукових знань і людського досвіду. В навчально-виховному процесі педагогічна система Я.А.Коменського ґрунтується на таких дидактичних принципах, як систематичність, наочність та ін. Він вважав, що всі діти повинні отримати всебічну освіту, незалежно від того багаті вони чи бідні. Школа має бути “майстернею людяності” і “не тільки діти багатих або знатних, а й однаково всі, знатні і незнатні, багаті і бідні, хлопчики і дівчатка, у всіх містах і містечках, селах і хуторах, повинні навчатися в школі.” [2, с. 9]. А виховання і освіту він пропонує починати якомога раніше бо людина живе не для учення, а для діяльності.

Педагог виділяє три складові частини виховання: наукова освіта, моральне та релігійне виховання. Він бачив земне життя не як пасивне очікування вічного, а як активне перетворення свого земного існування. Коменський вважав, що моральність передусім пов’язана з вихованням мудрості і любові до неї в учнів. На його думку, поняття “моральність” включає чотири напрямки виховання:

- гуманізму та демократизму,
- патріотичних та загальнолюдських почуттів;
- чесності, правдивості;
- працелюбства.

Як бачимо, саме вимога виховання почуття любові і поваги до людини складає найсильнішу сторону гуманізму та демократизму Я. А. Коменського.

Гуманізація міжособистісних взаємин навчально-виховного процесу передбачає формування в дітей адекватної свідомості та самосвідомості, реалістичних ідей, на чому базується сприйняття учнями тих, хто їх оточує, та самих себе. Суттєвого значення набуває також формування оцінних ставлень, орієнтованих на соціально позитивні, морально релевантні цінності. Зазначимо необхідність формування в учнів досвіду міжособистісного спілкування, що є необхідною умовою розвитку особистості в цілому і, зокрема, повноцінного протікання в людини певних психічних функцій та процесів. Аналіз традиційного навчального процесу в школі показує необхідність системного підходу до гуманізації навчання. Це є одна з основних умов виховного процесу.

Одним з перших до системного вивчення особистості дитини звернувся К. Ушинський. У працях “Общий взгляд на возникновение наших народных школ”, “Что нам делать со своими детьми?”, “Три элемента школы”, “О народности в общественном воспитании” він сформулював основні положення, на яких має базуватися державна освіта.

Великого значення К. Ушинський надавав основам організації початкової школи. Педагог виступив за довіру до народної ініціативи у створенні шкільної системи. Зміст і форми початкової освіти обов’язково повинні бути зрозумілими народному середовищу і відповідати його запитам, бути гуманістичними і доступними. Процес навчання, має будуватися, на його думку, на таких принципах: від простого до складного, від конкретного до абстрактного, від знайомого до незнайомого.

Особливе місце відводив К. Ушинський розвитку культури вихованця на гуманістичних засадах. Суттєве значення в його педагогічній системі займає музична діяльність дитини. Саме в ній, на його думку, найбільш повно виявляються і формуються творчі здібності учня. Уроки музики, за його переконанням, повинні ввійти до переліку обов’язкових дисциплін навчально-виховного процесу.

Важливим джерелом формування сучасної системи музичного виховання стала різнобічна творча діяльність видатного вітчизняного педагога-музиканта, вченого-дослідника першої половини ХХ ст. Б.Л.Яворського. Поєднання теорії з практикою складало основу його педагогічної концепції. Проблеми творчості займали провідне місце в педагогічній діяльності відомого музиканта. На думку вченого, найбільш оптимальними умовами художньо-естетичного розвитку учнів є такі, котрі ґрунтуються на поєднанні різних видів музичної діяльності. Заняття, які передбачають слухання музики та аналіз її складових компонентів, хоровий спів, рухи під музику і виконання різноманітних ритмічних вправ та ін., стимулюють розвиток мислення, творчих здібностей, музично-слухових даних, прищеплюють вміння поєднувати окремі елементи музичного твору в одне ціле.

Розробляючи проблеми музично-естетичного розвитку учнів, Б.Л. Яворський неодноразово наголошував на тому, що вектор впливу музичного мистецтва на особистість дитини не обмежується чисто художнім вихованням, а охоплює різнобічні прояви її буття. Він висловлював думку про те, що орган мислення людини функціонує за єдиними законами, і тому якості особистості, які формуються під час різноманітних видів музично-естетичної діяльності (мислительні процеси, психологічні якості і ін.), переносяться на інші види діяльності дитини.

У системі музично-педагогічних поглядів Б.Л. Яворського однією з провідних була думка про те, щоб увести елемент творчості в програми всіх курсів, а школа повинна вчити дітей не тільки вміти читати, написане іншими, але й висловлювати свої власні думки.

Педагогічні принципи визначеного митця базувалися на його теоретичній концепції, за якою музичне мистецтво розглядалося в триєдності взаємодіючих

компонентів: композитор – виконавець – слухач. Педагог-музикант у своїй роботі з учнями прагнув проникнути в творчу лабораторію композитора, чому сприяло залучення різноманітних асоціацій з життя та мистецтва. В педагогічній практиці Б.Л.Яворського помітним було прагнення до виявлення основних тенденцій художньої творчості в контексті загальнокультурних цінностей тієї чи іншої епохи, аналіз музичного твору, написаного в минулому, з позицій сучасності, з метою виявлення його художньої цінності.

До найважливіших компонентів музично-естетичного розвитку учнів Б.Л. Яворський відносив хорове виконавство. На його думку, хор як найбільш досконалий музичний організм, є системою високого рівня організації, а тому найбільш придатною для розвитку творчих здібностей дитини. Заслугує на увагу те, що діти в процесі занять не тільки інтонували, а й диригували хорові твори. Диригування, яке на початкових етапах нагадувало виразні рухи руками, створювало найбільш сприятливі умови для творчого самовияву учнів. Розвиток емоційної сфери поєднувалось з формуванням музичного мислення.

Для визначення педагогічної сутності гуманізації естетико-виховного процесу в школі суттєве значення мають наукові погляди видатного педагога-гуманіста В.О. Сухомлинського. Він у складних суспільно-політичних умовах створив цілісну систему гуманістичного навчання. В епіцентрі цієї системи – взаємне духовне спілкування і збагачення між учителем і учнем. Важливою рисою цієї системи навчання є формування мислення учня, яке стає важливим джерелом його самовиховання, самоуправління і саморозвитку. Найбільш оптимальні умови створюються тоді, коли з'являється піклування про фізичний стан учнів, про що переконливо засвідчує досвід керованої В.О. Сухомлинським Павлівської середньої школи.

Якщо розглядати психофізіологічний стан саморозвитку учнів, то він має стати головною метою гуманного навчання. Учень повинен посправжньому стати суб'єктом навчання та виховання, а не тільки об'єктом. Саме В.О. Сухомлинський стверджував, що особистість дитини – це результат саморозвитку.

Найбільш повно концепція гуманістичного навчання викладена в науково-педагогічних працях педагога-гуманіста. Вони становлять цілісну наукову систему основними рисами якої є:

- “любов до дітей як основа і головний засіб навчально-виховного процесу;
- цілісне бачення напряму розвиваючого навчання із системоутворюючою функцією розумового напряму;
- складання в процесі навчання перспективних цілей розвитку учнів з урахуванням їхніх індивідуальних особливостей;
- взаємозв'язок чуттєвого і логікодіалогічного способів пізнання;
- система засобів розвитку самостійного мислення учнів різного віку;
- стимулювання учнівського самопізнання, самовиховання і самонавчання;
- використання змісту навчання (національна і світова культура) як засобу гуманізації, облагородження особистості учня;
- постійна турбота про комфортність психофізіологічного стану учнів під час занять;
- професійне та особистісне вдосконалення вчителя, стиль його спілкування з учнями” [4, с. 7].

Аналіз науково-педагогічних поглядів цих учених дозволяє зробити висновок про те, що основними напрямами в гуманізації навчання є організація роботи школи на демократичних засадах, ствердження гуманістичних принципів у процесі спілкування вчителів і учнів, забезпечення оптимального психофізіологічного стану учнів у процесі навчання, створення всіх необхідних умов для творчого розвитку учнів та формування в них гуманного світогляду.

Список використаних джерел

1. Горбенко С.С. Развитие творческих возможностей как складовая гуманистического содержания музыкальной школы (историко-теоретический аспект) Сергей Семенович Горбенко // Рідна школа. №8. – 2001. – С. 76-78.
2. Коменский Я.А. Большая дидактика. Избр. пед. соч. / Я.А. Коменский. – М. : Учпедгиз. – 1955. – С. 3-20.
3. Кондрашова Л.В. Проблема гуманизации учебно-воспитательного процесса в истории отечественной и зарубежной педагогики / Л.В. Кондрашова // гуманизация учебно-воспитательного процесса школы: история, теория, поиск. Уч-метод. Пособие Кривой-Рог, – 1996. – С. 9.
4. Юрченко В.М. Про системний підхід до гуманізації навчання / В.М. Юрченко / / Психолого-педагогічні проблеми гуманізації шкільної освіти. (Зб. матеріалів міжрегіонального науково-практичного семінару (28-30 березня 1996). – Київ-Рівне, – 1997. – С. 3-8.

The article deals with the development of historical-pedagogical views on aesthetic education of school-children. The basic principles of humanization in the educational process have been revealed.

Key words: *humanization, personality, individuality, self-expression, self-realization, aesthetic education.*

УДК 37.026

Бургун І.В.

**МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ
КОМПЕТЕНТНОЇ ОСОБИСТОСТІ**

У статті висвітлені методологічні основи розвитку компетентної особистості: особистісно орієнтовані, основані на принципах гуманізації освіти, розвивальний, діяльнісний підходи до навчання. Організація навчання у вищих навчальних закладах освіти, спрямована на розвиток професійних компетенцій, має відбуватися відповідно до визначених підходів.

Сьогодні в епоху динамічних змін в українському суспільстві проблема розвитку компетентної особистості набуває особливої актуальності. Для суспільства цінними є особистості, котрі готові самостійно і творчо розв'язувати проблеми, що виникають у різних сферах їх життєдіяльності. Для формування таких особистостей зусилля усієї системи освіти мають бути спрямовані на розвиток їх як суб'єктів власного життя. Досягти цього можна через модернізацію сучасної системи освіти України на основі компетентнісного підходу, що вимагає зміщення акцентів із засвоєння знань, умінь і навичок на формування здатності практично діяти, приймати ефективні рішення, активної життєвої позиції в усіх сферах суспільного і особистого життя, а також навичок безперервної самоосвіти та рефлексії.

Методологічною основою компетентнісного підходу є особистісно орієнтовані, основані на принципах гуманізму в освіті, розвивальний, діяльнісний підходи до організації навчання. Саме вони забезпечують створення умов для розвитку компетентної особистості, яка перш за все має розглядатися як суб'єкт власної життєдіяльності, що здатний висувати цілі свого життя, знаходити способи їх реалізації.

Так, дотримання принципів гуманізму в навчанні забезпечує формування цілісної особистості, яка прагне до максимальної реалізації своїх можливостей